

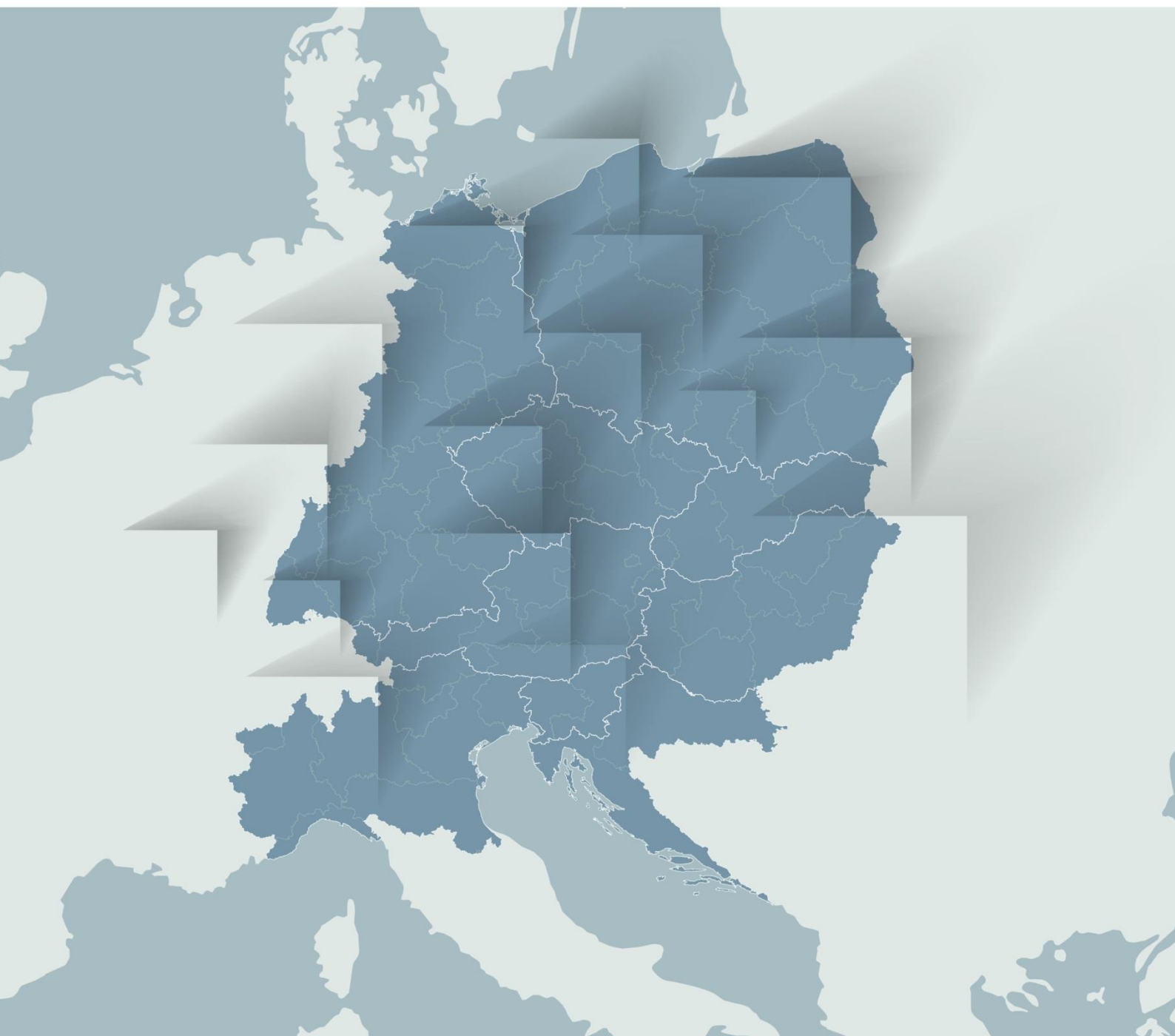

Action Plan for sustained management of mineral waters in Lower Silesia

Kierunkowy Plan Działań dla zrównoważonego zarządzania i wykorzystania zasobów wód leczniczych w województwie dolnośląskim

Deliverable D.T2.1.8

Version 1.0

Opracowanie zrealizowane przez:
PP2 Instytut Rozwoju Terytorialnego

Autorzy:

Magdalena Belof, Katarzyna Acedońska, Sławomir Książek, Marta Kukula,
Przemysław Malczewski

Współpraca:

Małgorzata Markowska, Elżbieta Uszok, Mariusz Kruczek - Główny Instytut Górnictwa

W części diagnostycznej wykorzystano opracowanie eksperckie autorstwa:
dr inż. Barbary Kielczawy i prof. dr hab. inż. Wojciecha Ciężkowskiego
wykonane w ramach Projektu.

Raport opracowany jako D.T2.1.8

w ramach projektu CD1308 HealingPlaces – doskonalenie zarządzania środowiskowego dla zrównoważonego wykorzystania zasobów przyrodniczych i dziedzictwa miejscowości i regionów uzdrowiskowych Europy Środkowej jako siły napędowej rozwoju lokalnego i regionalnego.

Współfinansowanego przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu INTERREG Europa Środkowa.

Spis treści

1. Streszczenie w języku angielskim/ Executive summary in English	4
2. KIERUNKOWY PLAN DZIAŁANIA dla zrównoważonego zarządzania i wykorzystania zasobów wód leczniczych w województwie dolnośląskim”	7

1. Streszczenie w języku angielskim/ Executive summary in English

The presented Directional Action Plan for Sustainable Management and Use of Mineral Waters in Lower Silesia has been elaborated as a deliverable number: D.T2.1.8 ("Action plan for sustained management of mineral waters in Lower Silesia") within the framework of Activity A.T.2.1: "Balanced and sustained management of mineral waters in Lower Silesia (PL)" of the Healing Places project.

The purpose of developing the Plan was to identify and organize the directions of actions that should be taken at the regional and local levels for a more integrated and sustainable management of valuable natural resources which are the basis for the functioning of Lower Silesian spas and in particular, the deposits of medicinal waters. This Directional Action Plan is not a direct policy document of the regional government, hence it does not specify the financial structure nor assign detailed, pre-agreed roles in the implementation process to individual stakeholders.

Chapter 1 presents the basics of SPA activities in the Lower Silesian region: the geographic and administrative location of individual Lower Silesian SPAs, the profiles of their therapeutic activities and basic socioeconomic characteristics. Next, the chapter introduces the issue of natural resources of individual SPAs focusing in particular on therapeutic waters. This section also lists the enterprises whose activities are strictly based on the therapeutic waters usage. SPA enterprises and bottling plants for mineral and medicinal waters. The chapter also includes a brief overview of the legal conditions related to SPA activities in Poland. It concludes with a SWOT analysis conducted on the basis of performed research and expertise, as well as conclusions resulting from cooperation with various actors (public, commercial and individuals) associated with the SPA sector.

Chapter 2 presents the structure of the Directional Action Plan: its main strategic objective, 5 priorities, and specific actions assigned to them. The main strategic objective is to strengthen the sustainable management of the medicinal water resources and to recognize them as an important potential for the economic and social development of the region.

The five priorities are as follows:

1. Initiating changes in the legal regulations on the development of SPAs and medicinal water usage.
2. Strengthening SPA issues in development policy at the regional level.
3. Strengthen the integrated decision-making system for the management of medicinal water resources.

4. Promoting interinstitutional and intersectoral cooperation as a mechanism for managing the natural resources of SAPAs.
5. Brand building and promotion of regional spas as a regional specialization.

Chapter 3. provides a detailed description of individual activities within the framework of the priority directions presented above.

Priority 1: Initiating changes in the legal regulations concerning the development of SPAs and medicinal water usage.

- development of regional recommendations for improvement of national legal regulations on spas and their resources,
- lobbying for improvement of national provisions and regulations in this regard,
- establishing cooperation and activities for the systematization of EU law on spas and their resources.

Priority 2: Strengthening SPA issues in development policy at the regional level:

- inclusion of spa issues into the mainstream of the region's socio-economic policy,
- recognition of the protection of the region's medicinal waters as a priority activity in the spatial policy of the voivodeship,
- appointment of a Plenipotentiary of the Marshal of the Lower Silesian Voivodeship for spas.

Priority 3: Strengthening the integrated decision-making system for the management of medicinal water resources:

- establishment of a regional working group for Sustainable Management of medicinal waters in Lower Silesian spas,
- construction of an integrated and widely available database of information on Lower Silesian spas and medicinal water resources,
- promotion of the results of scientific and research and development projects aimed at building knowledge and information on medicinal water resources and decision support tools.

Priority 4: Promoting interinstitutional and intersectoral cooperation as a mechanism for managing the natural resources of SAPAs:

- strengthening intersectoral integration for sustainable management of natural resources of spas,

- promotion, in activities concerning resource protection, of an approach based on the philosophy of supramunicipal functional areas, support of interregional and international cooperation, with particular emphasis on cross-border cooperation,
- strengthening of knowledge, awareness and public sensitivity about natural resources of spas.

Priority 5: Brand building and promotion of regional spas as a regional specialization:

development of a program for the construction and promotion of a common regional health and tourism product called "Lower Silesian Spas,"

promotion and active marketing of the voivodship's spas as a factor in the economic development of Lower Silesia,

evaluation of the possibility of establishing an Institute of Balneology or a center of competence in the field of spa treatment in Lower Silesia.

In the 4th chapter of the Directional Action Plan for Sustainable Management and Use of Thermal Water Resources in the Lower Silesian Province, possible scenarios for the implementation of this document are presented. Reference is also made to the objectives of the Lower Silesian Voivodeship 2030, in which this plan is embedded. It is also postulated that work should be undertaken on a long-term strategy for Lower Silesian SPAs, a key element of which would be the protection and sustainable management of medicinal water resources.

The Action Plan was widely distributed among regional stakeholders with a intention to gain their acceptance.

2. KIERUNKOWY PLAN DZIAŁANIA dla zrównoważonego zarządzania i wykorzystania zasobów wód leczniczych w województwie dolnośląskim

Spis treści

1. PODSTAWY DZIAŁALNOŚCI UZDROWISKOWEJ NA DOLNYM ŚLĄSKU	10
1.1. Uzdrowiska w perspektywie terytorialnej.....	10
1.2. Zasoby naturalne jako baza lecznictwa uzdrowiskowego	13
1.3. Przedsiębiorstwa uzdrowiskowe	15
1.4. Uwarunkowania prawne	16
1.5. SWOT.....	18
2. STRUKTURA PLANU DZIAŁANIA	20
3. OPIS PRIORYTETOWYCH KIERUNKÓW DZIAŁAŃ.....	21
4. WDRAŻANIE	28

Wstęp

Ochrona i zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych uzdrowisk Dolnego Śląska, w tym w szczególności wód leczniczych leży w interesie ogółu społeczności regionu i kraju, ponieważ stanowią one fundament funkcjonowania sektora uzdrowiskowego, którego siła w województwie dolnośląskim jest unikalna w skali Polski. Tym samym wspomniane zasoby:

- odgrywają ważną rolę w procesach leczniczych i rehabilitacyjnych polskiego społeczeństwa;
- stanowią ważny element kapitału gospodarczego na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym;
- stanowią podstawę do budowy gospodarczych powiązań regionu w układzie krajowym i ponadnarodowym;
- ich wykorzystanie w lecznictwie stanowi niezaprzeczalny, wielowiekowy fundament tożsamości lokalnej, regionalnej i narodowej.

Obecnie w sferze zarządzania i wykorzystania zasobów wód leczniczych występują problemy, które utrudniają zintegrowane podejście do zarządzania nimi, co może znacząco negatywnie wpłynąć na ich ochronę, a w rezultacie zagrażać ich jakości i trwałości.

Problemy te w dużej mierze mają źródło w niedoskonałym systemie regulacji prawnych na poziomie krajowym i braku zintegrowanych narzędzi zarządzania, przy jednoczesnej gwałtownie rosnącej presji inwestycyjnej na tereny wrażliwe. Jednak poprawa koordynacji na poziomie regionalnym i lokalnym, przy jednoczesnym wspieraniu reformy zapisów prawa, jest możliwa i może przynieść satysfakcjonujące rezultaty dla gospodarki regionu, postrzeganej w perspektywie zrównoważonego rozwoju.

Niniejszy kierunkowy plan działania został opracowany w celu określenia i uporządkowania kierunków działań, które winny być podjęte w celu bardziej zintegrowanego i zrównoważonego zarządzania cennymi zasobami stanowiącymi bazę funkcjonowania uzdrowisk dolnośląskich, w tym w szczególności wód leczniczych. Zakłada się, że wskazane działania inicjować i koordynować powinien w pierwszej kolejności Samorząd Województwa Dolnośląskiego wraz z podległymi mu jednostkami, jednakże adresatami planu są wszelkie podmioty, których działalność - w bezpośredni lub pośredni sposób - obejmuje pozyskiwanie, wykorzystanie i ochronę wód leczniczych, a także badania naukowe związane z tą dziedziną, a w szczególności: jednostki samorządu terytorialnego poziomu lokalnego i powiatowego, obecnych i potencjalnych koncesjonariuszy złóż, przedsiębiorstwa uzdrowiskowe, uczelnie i jednostki badawczo-rozwojowe oraz wszystkich zainteresowanych ochroną i zrównoważonym gospodarowaniem wodami termalnymi i leczniczymi.

Niniejszy Kierunkowy Plan Działań **nie jest dokumentem polityki samorządu województwa**, stąd nie określa się w nim struktury finansowej ani nie przyporządkowuje się poszczególnym interesariuszom szczegółowych ról w procesie wdrażania. Jednakże Plan ten może stanowić bazę, w której formułuje się intencję podjęcia międzyinstytucjonalnych i międzysektorowych działań na rzecz zrównoważonej ochrony i zarządzania zasobami wód leczniczych na Dolnym Śląsku i winien być postrzegany jako jeden ze wstępnych elementów pożądanej polityki uzdrowiskowej regionu, która w przyszłości może objąć znacznie szersze spektrum problemów związanych z funkcjonowaniem gospodarki uzdrowiskowej w regionie.

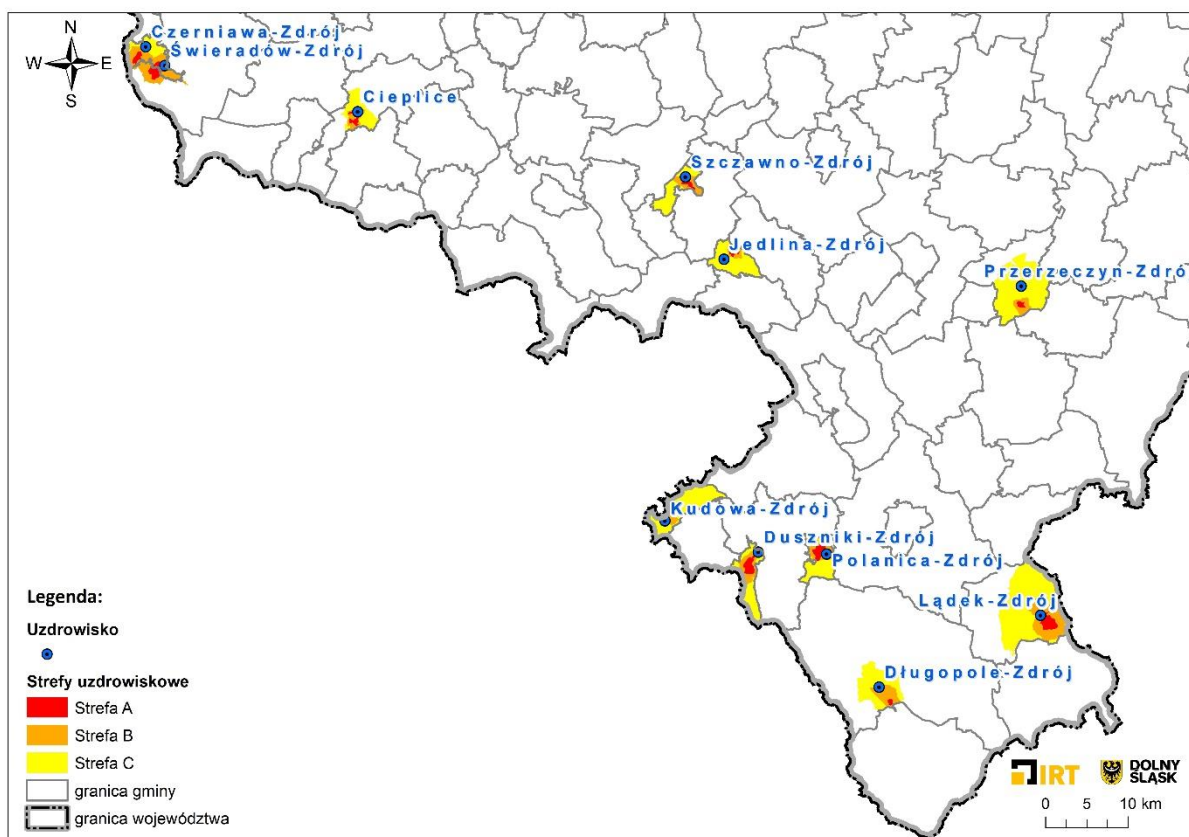
Kierunkowy Plan Działania został opracowany przez Instytut Rozwoju Terytorialnego, jednostkę organizacyjną Samorządu Województwa Dolnośląskiego, w ramach projektu HealingPlaces, realizowanego w ramach programu Interreg Europa Środkowa 2014-2020, w oparciu o wykonane przez polskich partnerów projektu studia, ekspertyzy i konsultacje ze sferą samorządową, biznesową i akademicką, doświadczenia zagranicznych partnerów projektu HealingPlaces oraz międzynarodową dyskusję tematyczną, a także z uwzględnieniem wyników warsztatów regionalnych w Łądku-Zdroju i w Polanicy-Zdroju oraz międzynarodowej konferencji, zrealizowanej we Wrocławiu i Jeleniej Górze Cieplicach w dniach 09 i 10 czerwca 2022 roku.

PODSTAWY DZIAŁALNOŚCI UZDROWISKOWEJ NA DOLNYM ŚLĄSKU

UZDROWISKA W PERSPEKTYWIE TERYTORIALNEJ

W województwie dolnośląskim funkcjonuje obecnie 11 z 45 polskich uzdrowisk. Jest to największa liczba wśród polskich województw. Dolnośląskie uzdrowiska są położone w 10 gminach (ryc.1, tab. 1). Zdecydowana większość z nich zlokalizowana jest w obszarze sudeckim, w południowej części województwa. Uzdrowiska najliczniej reprezentowane są w powiecie kłodzkim, w którym działa aż pięć z nich. Znajdują się one także w Jeleniej Górze oraz powiatach: dzierzoniowskim, lubańskim i wałbrzyskim. W większości przypadków są one zlokalizowane w małych miastach nieprzekraczających 5 000 mieszkańców. W większości gmin, w których zlokalizowane są uzdrowiska działalność uzdrowiskowa i szerzej powiązana z nią działalność turystyczna stanowi ważny element lokalnej gospodarki.

Ryc. 1. Dolnośląskie uzdrowiska wraz z przynależnymi do nich strefami ochrony uzdrowiskowej.

Źródło: opracowanie własne

Tab. 1. Podstawowe informacje o dolnośląskich uzdrowiskach.

Nazwa uzdrowiska	Nazwa gminy	Gminy ościenne	Powiat	Kierunki lecznicze (decyzje)	Powierzchnia łączna uzdrowiska i stref uzdrowiskowych A, B, C (ha)
Cieplice	Jelenia Góra	Janowice Wielkie, Jeżów Sudecki, Mysłakowice, Piechowice, Podgórzyn, Stara Kamienica	m. Jelenia Góra	choroby ortopedyczno-urazowe, choroby układu nerwowego, choroby reumatologiczne, osteoporoza, choroby nerek i dróg moczowych, choroby oka i przydatków oka	A - 111 B - 240 C - 1043 powierzchnia uzdrowiska - 1394
Czarniawa-Zdrój	Świeradów-Zdrój	Leśna, Mirsk	lubański	choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, choroby dolnych dróg oddechowych, choroby górnych dróg oddechowych, choroby kardiologiczne i nadciśnienie, osteoporoza, cukrzyca	A - 99 B - 1350 C - 1307 powierzchnia uzdrowiska - 2756
Długopole-Zdrój	Bystrzyca Kłodzka	wiejska Kłodzko, Lądek-Zdrój, Międzyzlesie, Polanica-Zdrój, Stronie Śląskie, Szczytna	kłodzki	choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, choroby naczyń obwodowych, choroby układu trawienia, choroby krwi i układu krwiotwórczego, cukrzyca	A - 40 B - 592 C - 1574 powierzchnia uzdrowiska - 2206
Duszniki-Zdrój	Duszniki-Zdrój	Lewin Kłodzki, Szczytna	kłodzki	choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, choroby kardiologiczne i nadciśnienie, choroby naczyń obwodowych, choroby dolnych dróg oddechowych, choroby układu trawienia, osteoporoza, choroby kobiece	A - 210 B - 475 C - 1541 powierzchnia uzdrowiska - 2226
Jedlina-Zdrój	Jedlina-Zdrój	Głuszycza, Mieroszów, Walim, Wałbrzych	wałbrzyski	choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, choroby kardiologiczne i nadciśnienie, choroby dolnych dróg oddechowych, choroby górnych dróg oddechowych, choroby układu trawienia, choroby nerek i dróg moczowych	A - 82 B - 147 C - 1511 powierzchnia uzdrowiska - 1740

Kudowa-Zdrój	Kudowa-Zdrój	Lewin Kłodzki, Radków, Szczytna	kłodzki	choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, choroby kardiologiczne i nadciśnienie, choroby naczyń obwodowych, choroby układu trawienia, choroby endokrynologiczne, choroby krwi i układu krwiotwórczego, otyłość	A - 93 B - 367 C - 2939 powierzchnia uzdrowiska - 3399
Lądek-Zdrój	Lądek-Zdrój	Bystrzyca Kłodzka, wiejska Kłodzko, Stronie Śląskie, Złoty Stok	kłodzki	choroby ortopedyczno-urazowe, choroby układu nerwowego, choroby reumatologiczne, choroby naczyń obwodowych, osteoporoza, choroby skóry, choroby kobiece	A - 295 B - 1403 C - 5053 powierzchnia uzdrowiska - 6751
Polanica-Zdrój	Polanica-Zdrój	Bystrzyca Kłodzka, wiejska Kłodzko, Szczytna	kłodzki	choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, choroby kardiologiczne i nadciśnienie, choroby górnych dróg oddechowych, choroby układu trawienia	A - 188 B - 505 C - 1029 powierzchnia uzdrowiska - 1722
Przerzeczn-Zdrój	Niemcza	Ciepłowody, wiejska Dzierżoniów, Kondratowice, Łagiewniki, Piława Górna, Ząbkowice Śląskie	dzierżoniowski	choroby ortopedyczno-urazowe, choroby układu nerwowego, choroby reumatologiczne	A - 60 B - 260 C - 1637 powierzchnia uzdrowiska - 1957
Szczawno-Zdrój	Szczawno-Zdrój	Boguszów-Gorce, Stare Bogaczowice, Wałbrzych	wałbrzyski	choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, choroby dolnych dróg oddechowych, choroby górnych dróg oddechowych, choroby układu trawienia, choroby nerek i dróg moczowych, cukrzyca, otyłość, osteoporoza	A - 84 B - 359 C - 1038 powierzchnia uzdrowiska - 1481
Świeradów-Zdrój	Świeradów-Zdrój	Leśna, Mirsk	lubański	choroby ortopedyczno-urazowe, choroby układu nerwowego, choroby reumatologiczne, choroby dolnych dróg oddechowych, choroby górnych dróg oddechowych, choroby naczyń obwodowych, choroby skóry, osteoporoza, choroby kardiologiczne i nadciśnienie, cukrzyca, choroby kobiece	A - 220 B - 1230 C - 1307 powierzchnia uzdrowiska - 2757

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rejestru uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej wraz z kierunkami leczniczymi (<https://www.gov.pl/attachment/839d446f-4299-4ddb-b0cc-7fc18aeda416>).

ZASOBY NATURALNE JAKO BAZA LECZNICTWA UZDROWISKOWEGO

Klimat

Lecznicze właściwości klimatu są podstawą prowadzenia w uzdrowiskach dolnośląskich różnych form klimatoterapii (odpowiednio do lokalnych uwarunkowań). Jednym z najważniejszych czynników kształtujących klimat uzdrowisk dolnośląskich jest ich położenie w górskich i podgórskich obszarach Sudetów. Zróżnicowana lokalnie rzeźba terenu, rodzaj podłoża, szata roślinna, stosunki wodne i użytkowanie terenu determinują powstawanie zróżnicowanych bodźców klimatycznych o działaniu prozdrowotnym.

Wody lecznicze

Na obszarze bloku sudeckiego, w poszczególnych uzdrowiskach występują trzy główne typy wód leczniczych: szczawy, swoiste wody termalne oraz radonowe. Niejednokrotnie w obrębie złóż stwierdza się mieszaniny wspomnianych typów wód oraz ich współwystępowanie ze zwykłymi wodami podziemnymi¹.

Znacząca większość złóż wód leczniczych Dolnego Śląska to wody wodorowęglanowe ze zróżnicowanym udziałem kationów wapnia (Ca^{2+}), sodu (Na^+) i magnezu (Mg^{2+}). Niejednokrotnie, w formie rozpuszczonej, występują w nich gazy (CO_2 , H_2S , Rn) oraz składniki swoiste/farmakodynamiczne nadające im właściwości lecznicze².

W obrębie bloku sudeckiego najliczniej występują szczawy, przy czym wydzielić można trzy główne rejony występień tych wód: izerski, wałbrzyski i kłodzki. W pierwszym z wymienionych rejonów szczawy występują w dwóch uzdrowiskach, **Świeradowie-Zdroju** i **Czerniawie-Zdroju**, i wykazują typ wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowy ($\text{HCO}_3\text{-Ca-Mg}$). Ich mineralizacja mieści się w zakresie 0,2-3,3 g/dm³. W poszczególnych ujęciach pojawiają się rzadkie szczawy radonowe formujące się w wyniku mieszania szczaw głębokiego systemu z płytkimi wodami radonowymi³.

W rejonie wałbrzyskim szczawy lecznicze eksploatowane są w **Szczawnie-Zdroju** i **Jedlinie-Zdroju**. Płytko ujęte systemem dzwonowym szczawy Szczawna-Zdroju zlokalizowane są głównie wzdłuż strefy uskokuwej – dyslokacji Strugi, będącej tektoniczną granicą pomiędzy depresją śródsudecką i blokiem Gór Sowich. Wody cechują się mineralizacją 0,6-6,7 g/dm³ i głównym typem chemicznym wodorowęglanowo-sodowo-wapniowym ($\text{HCO}_3\text{-Na-Ca}$) w Szczawnie-Zdroju oraz wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowo-sodowym ($\text{HCO}_3\text{-Ca-Mg-Na}$) w Jedlinie-Zdroju. Ponadto w omawianym rejonie udokumentowane złoża szczaw występują w Starych Bogaczowicach i Starych Rochowicach. Obecnie wody te nie są wykorzystywane balneoterapeutycznie.

Szczawy rejonu kłodzkiego są znane i wykorzystywane leczniczo od wielu lat. W nawiązaniu do budowy geologicznej, wody te obecne są w skałach krystalicznych metamorfiku orlicko-bystrzyckiego (**Duszniki-Zdrój**, **Długopole-Zdrój**), w seriach osadowych rowu Nysy Kłodzkiej (**Polanica-Zdrój**) oraz synkliny Kudowy (**Kudowa-Zdrój**).

¹ Ciężkowski W., 1990 - Studium hydrogeochemii wód leczniczych Sudetów polskich, Pr. Nauk. Inst. Geotechn. PWr., nr 60, Wrocław.

² Dowgiałto J., Fisteck J., 2007 - Prowincja sudecka. [w:] Hydrogeologia regionalna Polski. t. II Wody mineralne, lecznicze i termalne oraz kopalniane, Wyd. PIG, Warszawa, s. 57-78.

³ Ciężkowski W., 1983 - Jednostka hydrogeologiczna szczaw Gór Izerskich. Kwart. Geol., t. 27, nr 3, s. 595-604.

Wyflęwy szczaw metamorfiku Gór Bystrzyckich pojawiają się w północnej i wschodniej strefie krawędziowej tego pasma górskiego. Obecnie wody te eksploatowane są otworami wiertniczymi (o maks. głębokości 168 m). Omawiane wody charakteryzują się typem wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowym ($\text{HCO}_3\text{-Ca-Mg}$), mineralizacją 0,2-2,7 g/dm³ i znaczną obecnością rozpuszczonego CO₂. W Dusznikach-Zdroju w 2002 r. odwiertem o głęb. 1695 m udostępniono dwa poziomy szczaw, przy czym poziom dolny to szczawy termalne wykazujące na wyflęwie temperaturę 36°C. W omawianym rejonie wyflęwy szczaw znane są także w Bobrownikach Starych, Nowej Łomnicy, Szczawinie, Nowej Bystrzycy.

Szczawy Kudowy-Zdroju i Jeleniowa obecne są w mezozoicznych seriach osadowych podścielonych również osadowymi utworami najmłodszego paleozoiku. Ich mineralizacja waha się w zakresie 1,1-6 g/dm³. Szczawy te są typu wodorowęglanowo-sodowo-wapniowego ($\text{HCO}_3\text{-Na-Ca}$).

W obrębie rowu Nysy Kłodzkiej szczawy wykorzystywane są leczniczo przede wszystkim w Polanicy-Zdroju. Eksploatuje się je otworami wiertniczymi. Wody wykazują mineralizację z zakresu 0,4-2,7 mg/dm³ i główny typ wodorowęglanowo-wapniowy ($\text{HCO}_3\text{-Ca}$), okresowo zmieniający się na wodorowęglanowo-wapniowo-sodowy ($\text{HCO}_3\text{-Ca-Na}$). Należy tutaj wspomnieć, iż w jednostce tej znane są wystąpienia szczaw i/lub wód kwasowęglowych w Gorzanowie, Starym Wielisławiu Dolnym, Krosnowicach i Szalejowie Górnym.

Kolejną grupą dolnośląskich wód leczniczych są wody termalne. Najstarszymi i najbardziej znanymi są termy w **Łądku-Zdroju** i **Jeleniej Górze-Cieplicach**. Cieplickie wody termalne ujmowane są w źródłach oraz odwiertami (o maks. głęb. 2002,5 m). Są to wody typu siarczanowo-wodorowęglanowo-sodowe ($\text{SO}_4\text{-HCO}_3\text{-Na}$) o mineralizacji około 0,6 g/dm³ i temperaturze na wyflęwie około 87°C. Lokalizacja naturalnych wyflęwów, tj. źródeł związana jest z przecinaniem się stref uskokowych Wrzosówki i Kamiennej.

Podobnie, tj. źródłami i odwiertem (o głęb. 700 m), ujmowane są wody termalne Łądka-Zdroju. Ich cechą charakterystyczną jest niewielka mineralizacja – 0,2 g/dm³, typ chemiczny wodorowęglanowo-fluorkowo-sodowy ($\text{HCO}_3\text{-F-Na}$) oraz temperatura na wyflęwie około 44°C. W 2019 r. w Łądku wykonano odwiert o głębokości 2,5 km, w którym na dnie stwierdzono temperaturę około 59°C.

Oba złoża występują w obrębia skał krystalicznych. Właściwości lecznicze zapewniają tym wodom również podwyższone stężenia fluoru, a w przypadku Łądka-Zdroju także siarkowodoru (H₂S). Dotychczas niewykorzystane balneoterapeutycznie pozostają wody termalne ze złóż w Jeleniowie i Dusznikach-Zdroju.

W obrębie Sudetów wody radonowe uznane za lecznicze eksploatowane są w Świeradowie-Zdroju, Czerniawie-Zdroju, Łądku-Zdroju oraz Szczawinie-Zdroju.

W obrębie bloku przedsudeckiego wystąpienia wód radonowych stwierdzono w **Przerzecznym-Zdroju**, gdzie ujmuje się je źródłami i czterema odwiertami (o maks. głębokości 151 m). Wody te wykazują mineralizację od 0,3 do 0,6 g/dm³ i typ wodorowęglanowo-magnezowo-wapniowy ($\text{HCO}_3\text{-Mg-Ca}$).

W południowej części monokliny przedsudeckiej, w **Trzebnicy**, występują wody termalne, na bazie których lokalne władze czynią starania w kierunku rewitalizacji uzdrowiska.

PRZEDSIĘBIORSTWA UZDROWISKOWE

W województwie dolnośląskim funkcjonują 4 spółki uzdrowiskowe, świadczące usługi z zakresu lecznictwa uzdrowiskowego. Są to.:

1. POLSKA GRUPA UZDROWISK (PGU) – stanowi własność KGHM, w skład PGU wchodzi następujące spółki uzdrowiskowe z obszaru województwa dolnośląskiego:
 - Uzdrowisko Cieplice – Grupa PGU - obejmuje uzdrowisko Cieplice,
 - Uzdrowisko Świeradów-Czerniawa – Grupa PGU - obejmuje uzdrowiska Świeradów-Zdrój i Czerniawa-Zdrój,
 - Uzdrowiska Kłodzkie – Grupa PGU - obejmuje uzdrowiska Kudowa-Zdrój, Polanica-Zdrój oraz Duszniki-Zdrój,
2. UZDROWISKO ŁĄDEK-DŁUGOPOLE S.A. stanowi własność województwa dolnośląskiego, obejmuje uzdrowiska Łądek-Zdrój i Długopole-Zdrój,
3. UZDROWISKO SZCZAWNO-JEDLINA S.A. stanowi własność województwa dolnośląskiego, obejmuje uzdrowiska Szczawno-Zdrój i Jedlina-Zdrój,
4. SANATORIA DOLNOŚLĄSKIE SP. z o.o. stanowią własność województwa dolnośląskiego, obejmują pojedyncze zakłady lecznictwa uzdrowiskowego w Sokołowsku, Rościszowie, Szczawnie-Zdroju, Dusznikach-Zdroju i Kudowie-Zdroju,

W roku 2017 rozpoczęła się procedura likwidacji prywatnej spółki PCZ POLSKIE UZDROWISKO CIEPŁOWODY PRZERZECZYN-ZDRÓJ SP. Z O.O. Majątek spółki obejmował bazę leczniczą uzdrowiska Przerzeczyn-Zdrój.

Rozlewnictwo wód mineralnych i wód leczniczych

Naturalne wody mineralne i lecznicze najczęściej ujmowane są na terenie uzdrowisk statutowych. Większość z nich jest udostępniana kuracjom na miejscu, w uzdrowiskach i tylko nieliczne z nich są butelkowane.

Największe rozlewnie wód mineralnych i leczniczych na Dolnym Śląsku to:

- a) „Wielka Pieniawa”, „Staropolanka” i „Staropolanka 2000” z Polanicy Zdroju, której producentem jest Zespół Uzdrowisk Kłodzkich S.A.,
- b) „Mineral”, „Familijna” z Gorzanowa – producent: Mineral Sp.j.,
- c) „Dąbrówka”, „Mieszko”, „Anka” ze Szczawna-Zdroju – producent: Uzdrowisko Szczawno-Jedlina S.A.,
- d) „Czerniawianka” z Czerniawa-Zdroju – producent: Uzdrowisko Czerniawa-Zdrój,
- e) „Marysieńka” z Cieplic – producent: Uzdrowisko Cieplice.

UWARUNKOWANIA PRAWNE

Status uzdrowiskowy

Zgodnie z Ustawą z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (Dz.U. 2021 poz. 1301) gmina lub część jej obszaru, której został nadany status uzdrowiska, musi spełniać równocześnie następujące wymogi:

- posiadać złoża naturalnych surowców o potwierdzonych właściwościach leczniczych,
- posiadać klimat o potwierdzonych właściwościach leczniczych,
- mieć na swoim obszarze funkcjonujące zakłady i urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego,
- spełniać, określone w przepisach o ochronie środowiska, wymagania w stosunku do środowiska,
- posiadać pełną infrastrukturę techniczną gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej, transportu zbiorowego, usuwania odpadów.

Gmina, która stara się o przyznanie lub potwierdzenie statusu uzdrowiska musi sporządzić operat uzdrowiskowy. Poprzedza go opracowanie badań, które powinny uzyskać potwierdzenie leczniczych właściwości naturalnych surowców leczniczych i/oraz klimatu. Operat określa proponowany zasięg i zasady zagospodarowania stref ochrony uzdrowiskowej A, B, C na wnioskowanym obszarze. Jeśli warunki konieczne do nadania statusu uzdrowiska są spełnione, Minister Zdrowia wydaje decyzję o możliwości prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego na obszarze, dla którego sporządzono operat oraz występuje do Rady Ministrów z wnioskiem o nadanie mu tego statusu. Po przyznaniu statusu uzdrowiskowego gmina wpisywana jest na listę uzdrowisk statutowych, która prowadzona jest i weryfikowana przez Ministerstwo Zdrowia.

Polskie prawo przewiduje również możliwość wprowadzenia ochrony obszarów występowania zasobów leczniczych i leczniczego klimatu w formie obszarów ochrony uzdrowiskowej. Jest to narzędzie prawnej ochrony obszarów rozwoju potencjalnych uzdrowisk, na których nie powstała jeszcze infrastruktura lecznictwa uzdrowiskowego.

Unia Europejska w granicach swojej jurysdykcji nie prowadziła i nie prowadzi obecnie wspólnej dla wszystkich krajów członkowskich polityki uzdrowiskowej. Działalność uzdrowisk w krajach członkowskich UE regulują autonomiczne przepisy prawne przyjęte w poszczególnych krajach. Jedynym przepisem, który odnosi się do działalności uzdrowiskowej w całej UE jest Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej 2011/24/UE z dnia 9 marca 2011 roku w sprawie stosowania praw pacjentów w transgranicznej opiece zdrowotnej (Dz.U.UE.L.2011.88.45 2014.01.01 zm. Dz.U.UE.L.2013.353.8 art. 6). Dokument określa zasady dostępu do opieki zdrowotnej w państwach UE (w tym do świadczeń lecznictwa uzdrowiskowego) z możliwością zwrotu kosztów tych świadczeń między państwami członkowskimi UE.

Eksploataowanie surowców naturalnych o właściwościach leczniczych

Zgodnie z Ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U. 2022 poz. 1072) koncesje na eksploatację złóż surowców naturalnych o właściwościach leczniczych wydawane są podmiotom gospodarczym (koncesjonariuszom) i uprawniają do prowadzenia wydobywania na określonym obszarze wydobywczym. Podmioty posiadające koncesję i prowadzące wydobywanie naturalnych zasobów o właściwościach leczniczych zaliczonych do kopalin, zobowiązane są do zorganizowania, utrzymania i prowadzenia zakładu górniczego. Wydobywanie kopalin leczniczych odbywa się zgodnie z zatwierdzonym Projektem Zagospodarowania Złoża. Całość zadań, które wykonuje zakład górniczy prowadzona jest z kolei na podstawie Planu Ruchu Zakładu Górniczego. Wielkość wydobywania z poszczególnych ujęć dostosowana jest do zatwierdzonych/przyjętych dla nich zasobów eksploatacyjnych (przemysłowych). Właścicielem zaliczanych do kopalin złóż naturalnych surowców o właściwościach leczniczych jest Skarb Państwa.

Monitoring stanu naturalnych zasobów leczniczych gmin uzdrowiskowych

Podstawą oceny stanu naturalnych zasobów leczniczych gmin uzdrowiskowych jest operat uzdrowiskowy, który gminy uzdrowiskowe zobowiązane są do przedstawienia Ministrowi Zdrowia co najmniej raz na 10 lat. Zasady sporządzania operatu uzdrowiskowego określa Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (Dz.U. 2021 poz. 1301). Podstawą opracowania operatu są badania prozdrowotnych właściwości lokalnych surowców leczniczych oraz klimatu.

Zasady finansowania lecznictwa uzdrowiskowego

Bezpłatny dostęp do usług lecznictwa uzdrowiskowego w Polsce reguluje Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. 2021 poz. 1285). W myśl ustawy, osoby, które nie uzyskały skierowania na bezpłatne leczenie uzdrowiskowe lub rehabilitację uzdrowiskową w oparciu o w/w przepisy mogą korzystać z lecznictwa uzdrowiskowego za odpłatnością, pod warunkiem, że zapewniono korzystanie z lecznictwa uzdrowiskowego pacjentom, którym ono ustawowo przysługuje.

Gminy uzdrowiskowe, w odróżnieniu od pozostałych, mają dodatkowe wydatki związane z potrzebą realizacji lub modernizacji infrastruktury służącej ochronie środowiska oraz służącej utrzymaniu i rozwojowi funkcji uzdrowiskowych i turystycznych. Dodatkowe nakłady z budżetów gmin uzdrowiskowych obejmują środki przeznaczone na rozwój infrastruktury społecznej np. na ośrodki kultury, placówki służby zdrowia, zagospodarowanie przestrzeni publicznych uzdrowisk, kształtowanie terenów zielonych, realizację infrastruktury sportowej i rekreacyjnej etc. Z uwagi na podwyższone koszty funkcjonowania gmin uzdrowiskowych, przy jednoczesnych prawnych ograniczeniach swobody rozwoju gospodarczego wynikających z obowiązujących reżimów ochronnych, chroniących zasoby

lecnicze i prozdrowotne właściwości klimatu, budżety gmin uzdrowiskowych musi być dodatkowo zasilane z zewnętrznych źródeł finansowania.

Opłata uzdrowiskowa pobierana jest od osób fizycznych przebywających w uzdrowisku w celach zdrowotnych, turystycznych, wypoczynkowych lub szkoleniowych dłużej niż dobę. Od osób, od których pobierana jest opłata uzdrowiskowa, nie pobiera się opłaty miejscowej.

Gmina uzdrowiskowa ma prawo otrzymywać także specjalną dotację z budżetu państwa. Dotacja dla gmin uzdrowiskowych – zgodnie z art. 49 ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym – to dotacja z budżetu państwa w wysokości równej wpływom z tytułu opłaty uzdrowiskowej pobranej w uzdrowisku w roku poprzedzającym rok bazowy w rozumieniu ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz.U. 2021 poz. 1672). Dotację państwową wojewoda przekazuje na konto gminy najpóźniej do 31 sierpnia każdego roku. Zasady przyznawania dotacji państwowych dla uzdrowisk statutowych reguluje Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 9 czerwca 2006 r. w sprawie trybu i terminów ustalenia oraz przekazania dotacji z budżetu państwa gminie uzdrowiskowej (Dz.U. 2006 nr 103 poz. 705).

SWOT

Analiza SWOT została przeprowadzona w oparciu o przeprowadzone badania i ekspertyzy oraz wnioski wynikające ze współpracy z podmiotami i osobami związanymi z działalnością w szeroko pojętym obszarze uzdrowisk, w ramach projektu HealingPlaces, realizowanego w latach 2019-2022.

Celem prezentowanej analizy SWOT jest wskazanie uwarunkowań, tendencji i deficytów w zakresie zrównoważonego gospodarowania zasobami wód leczniczych. Analiza jest podstawą dla określania kierunków i działań.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<p>Zasoby:</p> <ul style="list-style-type: none"> – bogate zasoby wód leczniczych, – duża różnorodność zasobów wód leczniczych, – występowanie zasobów wód swoistych (np. wody radonowe), – największa w skali kraju liczba gmin o statusie uzdrowiska, – duża liczba przedsiębiorstw uzdrowiskowych, – duża liczba historycznych zespołów zabudowy uzdrowiskowej. <p>Wiedza, doświadczenie i instrumenty wsparcia:</p> <ul style="list-style-type: none"> – dobrze funkcjonujące przedsiębiorstwa uzdrowiskowe o wieloletnim doświadczeniu, – innowacje, 	<p>Zasoby:</p> <ul style="list-style-type: none"> – postępująca presja inwestycyjna w obszarach wrażliwych dla występowania wód leczniczych, – nieuregulowana gospodarka wodno-ściekowa w obszarach wrażliwych dla występowania wód leczniczych, – niedostateczny stan ochrony w obszarach wrażliwych wynikający z zapisów prawa, – fragmentaryczna odpowiedzialność za ochronę zasobów, – niedostateczny stan monitoringu i kontroli w obszarach wrażliwych. <p>Wiedza, doświadczenie, instrumenty wsparcia:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przestarzała i niekompletna dokumentacja dotycząca zasobów wód leczniczych, – niedostateczna integracja wiedzy i działań w zakresie ochrony zasobów,

<ul style="list-style-type: none"> – wieloletnie doświadczenie w zarządzaniu gminami uzdrowiskowymi, – wymiana dobrych praktyk – m.in. poprzez aktywność w organizacjach branżowych (Stowarzyszenie Gmin Uzdrawiskowych RP, Unia Uzdrawisk Polskich), – wiedza naukowa skumulowana w dolnośląskich instytucjach naukowo-badawczych. <p>Inne:</p> <ul style="list-style-type: none"> – położenie przygraniczne regionu i relatywnie dobra dostępność komunikacyjna uzdrawisk. 	<ul style="list-style-type: none"> – niezadawalająca koordynacja działań pomiędzy samorządem lokalnym a przedsiębiorstwami uzdrawiskowymi, – brak bezpośrednich mechanizmów motywujących samorządy gminne do ochrony złóż, – słaby poziom świadomości społecznej na temat konsekwencji działalności człowieka dla zasobów wód. <p>Inne:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wewnętrznie sprzeczny system regulacji prawych dotyczących gospodarowania uzdrawiskami, w tym pozyskiwania i ochrony zasobów wód leczniczych.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> – stworzenie ram prawnych skutkujących bardziej przejrzystym procesem monitorowania, ochrony i zrównoważonego wykorzystania wód leczniczych, – lepsze regulacje prawne dotyczące uzdrawisk i wód leczniczych na poziomie UE, – włączenie problematyki uzdrawiskowej do głównego nurtu polityki rozwojowej województwa i uznanie uzdrawisk za jedną z wiodących specjalizacji regionu, – wzrost świadomości na temat oddziaływania prowadzonej polityki przestrzennej na zasoby wód leczniczych, – stworzenie rozwiązań, bazujących na uznaniu wód leczniczych za dobro wspólne, sprzyjających włączeniu wszystkich interesariuszy zarówno w działania ochronne jak też w benefity płynące z ich wykorzystania, – wzmocnienie bazy wiedzy i narzędzi wspomagających procesy decyzyjne związane ze zrównoważonym gospodarowaniem zasobami naturalnymi uzdrawisk, – stworzenie regionalnej marki uzdrawiskowej, – wzrost świadomości i zaangażowania społecznego mieszkańców gmin uzdrawiskowych w ochronę zasobów naturalnych, – aktywna współpraca międzyregionalna i międzynarodowa w zakresie tematyki uzdrawiskowej, – poprawa koordynacji działań w zakresie zarządzania zasobami naturalnymi uzdrawisk. 	<ul style="list-style-type: none"> – utrzymanie przed dłuższy czas obowiązujących przepisów prawnych dotyczących uzdrawisk i ich zasobów, – brak aktualizacji wiedzy o zasobach wód leczniczych, – niewystarczająca wiedza na temat wpływu zagospodarowania przestrzennego na podziemne zasoby wód leczniczych, – niska ranga balneoterapii, – brak jednolitych standardów w lecznictwie uzdrawiskowym, – niski poziom współpracy pomiędzy samorządami a przedsiębiorstwami lecznictwa uzdrawiskowego, – brak zainteresowania problemami uzdrawiskowymi gmin ościennych, – utrzymująca się presja inwestorów na prowadzenie działań kolidujących z zachowaniem zasad ochrony, – dekapitalizacja uzdrawiskowej infrastruktury technicznej.

STRUKTURA PLANU DZIAŁANIA

Prezentowany Kierunkowy Plan Działania dla zrównoważonego zarządzania i wykorzystania zasobów wód leczniczych w województwie dolnośląskim tworzą: główny cel strategiczny, priorytetowe kierunki działań oraz działania.

Za cel strategiczny uznano **wzmocnienie zrównoważonego zarządzania zasobami wód leczniczych Dolnego Śląska i uznanie ich za ważny potencjał rozwoju gospodarczego i społecznego regionu**. Zgodnie z tym założeniem zasoby wód leczniczych postrzegane są jako dobro wspólne, ale także fundament funkcjonowania bardzo ważnego dla gospodarki regionu sektora uzdrowiskowego. Tym samym stanowią one zarówno przedmiot ochrony, jak i potencjał, który powinien być wykorzystywany w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa.

Działania Planu, podporządkowane celowi strategicznemu, wpisują się w pięć priorytetowych kierunków działań, które wskazuje poniższa tabela:

GŁÓWNY CEL STRATEGICZNY				
WZMOCNIENIE ZRÓWNOWAŻONEGO ZARZĄDZANIA ZASOBAMI WÓD LECNICZYCH DOLNEGO ŚLĄSKA I UZNANIE ICH ZA WAŻNY POTENCJAŁ ROZWOJU GOSPODARCZEGO I SPOŁECZNEGO REGIONU				
PRIORYTETOWE KIERUNKI DZIAŁAŃ				
1 Inicjowanie zmian prawnych w zakresie zarządzania rozwojem uzdrowisk	2 Wzmocnienie problematyki uzdrowiskowej w polityce samorządu województwa	3 Wzmocnienie zintegrowanego systemu decyzyjnego dotyczącego zarządzania zasobami wód leczniczych	4 Wspieranie międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej współpracy jako mechanizmu zarządzania zasobami naturalnymi uzdrowisk	5 Budowa marki i promocja uzdrowisk jako specjalizacji regionalnej

OPIS PRIORYTETOWYCH KIERUNKÓW DZIAŁAŃ

KIERUNEK 1:

INICJOWANIE ZMIAN PRAWNYCH W ZAKRESIE ZARZĄDZANIA ROZWOJEM UZDROWISK

Działanie 1.1: **Wypracowanie regionalnych rekomendacji na rzecz poprawy krajowych regulacji prawnych dotyczących uzdrowisk i ich zasobów, w tym w szczególności wód leczniczych.**

Działanie polegać będzie na wieloaspektowej ocenie obowiązujących w Polsce zapisów prawnych związanych bezpośrednio i pośrednio z szeroko pojętą problematyką uzdrowiskową (w tym m.in. gospodarowaniem wodami leczniczymi, lecznictwem uzdrowiskowym, gospodarowaniem i zarządzaniem gminami uzdrowiskowymi itp.) i na jej podstawie wypracowanie rekomendacji dla ich zmiany. Działanie powinno być realizowane w formule szerokiej debaty podmiotów publicznych i niepublicznych, w tym naukowych, związanych z problematyką uzdrowiskową i koordynowane przez wybraną odpowiedzialną jednostkę koordynującą.

Oczekiwany rezultat: sporządzenie przejrzystego pakietu rekomendacji i zmian prawa dotyczącego uzdrowisk i ich zasobów, w tym w szczególności wód leczniczych, w celu umożliwienia skoordynowanego lobbowania na rzecz ich wprowadzenia.

Zaangażowane podmioty: Urząd Marszałkowski, podmioty publiczne i niepubliczne działające w reżimie w/w regulacji prawnych oraz ich związki i stowarzyszenia, jednostki naukowo badawcze,

Działanie 1.2: **Lobbowanie na rzecz poprawy zapisów i regulacji krajowych dotyczących uzdrowisk i ich zasobów, w tym w szczególności wód leczniczych.**

Działanie polegać będzie na podejmowaniu stałych, konsekwentnych i regionalnie skoordynowanych działań, w tym inicjatyw ustawodawczych, na rzecz poprawy zapisów prawa polskiego, związanych bezpośrednio z gospodarowaniem wodami leczniczymi, lecznictwem uzdrowiskowym, gospodarowaniem i zarządzaniem gminami uzdrowiskowymi itp. – zgodnie z rekomendacjami wypracowanymi w ramach Działania 1.1.). Aktywność obejmować będzie także stałe uczestnictwo w krajowych gremiach ustawodawczych.

Oczekiwany rezultat: ustanowienie bardziej klarownych przepisów i regulacji prawnych na poziomie krajowym.

Zaangażowane podmioty: wszystkie podmioty publiczne i niepubliczne działające w reżimie regulacji prawnych, zwłaszcza poprzez działania stowarzyszeniowe i strukturalne w ramach takich organizacji jak m.in. Unia Uzdrawisk Polskich, Stowarzyszenie Gmin Uzdrawiskowych RP, Konwent Marszałków i inne.

Działanie 1.3: Nawiązywanie współpracy i działania na rzecz usystematyzowania prawa UE dotyczącego uzdrowisk i ich zasobów, w tym w szczególności wód leczniczych.

W ramach działania podejmowana będzie współpraca krajowa i międzynarodowa, której celem będzie pogłębianie wiedzy i dobrych praktyk w zakresie zrównoważonego zarządzania zasobami naturalnymi uzdrowisk, a także wypracowanie rekomendacji i lobbowanie na rzecz uwypuklenia problematyki uzdrowiskowej na poziomie Unii Europejskiej.

Oczekiwany rezultat: uwypuklenie problematyki uzdrowiskowej i ochrony wód leczniczych w polityce i prawodawstwie UE, harmonizacja standardów.

Zaangażowane podmioty: w zakresie współpracy: wszystkie podmioty publiczne i niepubliczne powiązane pośrednio i bezpośrednio z sektorem uzdrowiskowym; w zakresie działań lobbujących: przedstawicielstwa regionów w Unii Europejskiej, Komitet Regionów, Komitet Społeczno-Gospodarczy, eurodeputowani, European Spa Association.

KIERUNEK 2:

WZMOCNIENIE PROBLEMATYKI UZDROWISKOWEJ W DZIAŁANIACH SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA

Działanie 2.1: Włączenie problematyki uzdrowiskowej do głównego nurtu polityki społeczno-gospodarczej regionu

Działanie polegać będzie na skutecznym i konsekwentnym uwzględnianiu specyfiki obszarów uzdrowiskowych i sektora uzdrowiskowego w polityce rozwojowej regionu, co będzie odzwierciedlone w zapisach przyszłych dokumentów strategicznych i operacyjnych. Wzmocnienie problematyki będzie realizowane także poprzez lepszy przepływ informacji międzysektorowej w obrębie struktur Urzędu Marszałkowskiego. W realizacji tego zadania będzie powołany Pełnomocnik Marszałka ds. Uzdrowisk (działanie 2.3.).

Oczekiwany rezultat: Uznanie uzdrowisk za specjalizację regionu i lepsze, zintegrowane wsparcie dla rozwoju tego sektora gospodarki.

Zaangażowane podmioty: Marszałek Województwa, Departamenty Urzędu Marszałkowskiego w konsultacji z gminami uzdrowiskowymi i przedsiębiorstwami uzdrowiskowymi.

Działanie 2.2: Uznanie ochrony wód leczniczych regionu za działanie o priorytetowym znaczeniu w polityce przestrzennej województwa

Działanie polegać będzie na konsekwentnym uwzględnianiu obszarów wrażliwych dla zasobów wód leczniczych w dokumentach planistycznych województwa oraz w materiałach o charakterze informacyjnych baz danych przestrzennych. Docelowo należy dążyć do tego, aby informacje i wytyczne z dokumentów o randze wojewódzkiej znajdowały swoje odzwierciedlenie w zapisach polityki przestrzennej gmin, których zagospodarowanie przestrzenne ma kluczowe znaczenie dla ochrony i zrównoważonego gospodarowania zasobami.

Oczekiwany rezultat: ochrona zasobów wód leczniczych uwzględniona w zapisach planistycznych wszystkich szczebli

Zaangażowane podmioty: Urząd Marszałkowski, Instytut Rozwoju Terytorialnego, gminy uzdrowskie, inne gminy położone na obszarach wrażliwych dla zasobów wód leczniczych

Działanie 2.3: Powołanie Pełnomocnika Marszałka ds. Uzdrawisk

W ramach tego działania zostanie przywrócone w województwie dolnośląskim stanowisko Pełnomocnika ds. Uzdrawisk. Jego zadaniem będzie szeroko pojęte koordynowanie działań dotyczących uzdrawisk, w tym w szczególności lobbowanie na rzecz uwzględnienia problematyki uzdrawiskowej w polityce społeczno-gospodarczej i przestrzennej Dolnego Śląska. Pełnomocnik ds. Uzdrawisk będzie także pełnił funkcję negocjatora w sporach dotyczących sfery uzdrawiskowej, a wsparciem jego działań będzie Regionalna Grupa Robocza ds. Zrównoważonego Gospodarowania Wodami Leczniczymi w uzdrawiskach Dolnego Śląska.

Oczekiwany rezultat: bardziej skoordynowane i ukierunkowane na rezultat działania strategiczne i zarządcze związane ze sferą uzdrawisk.

Zaangażowane podmioty: Marszałek Województwa, Urząd Marszałkowski

KIERUNEK 3:

WZMOCNIENIE ZINTEGROWANEGO SYSTEMU DECYZYJNEGO DOTYCZĄCEGO ZARZĄDZANIA ZASOBAMI WÓD LECZNICZYCH

Działanie 3.1: Powołanie Regionalnej Grupy Roboczej ds. Zrównoważonego Gospodarowania Wodami Leczniczymi w uzdrawiskach Dolnego Śląska.

Działanie polegać będzie na powołaniu przez Marszałka Województwa, działającej społecznie Regionalnej Grupy Roboczej ds. Zrównoważonego Gospodarowania Wodami Leczniczymi (RGR) w uzdrawiskach Dolnego Śląska. Trzonem tej Grupy mogą być członkowie Grupy Roboczej o tej samej nazwie powołanej w ramach projektu HealingPlaces, będący przedstawicielami specjalistycznych jednostek samorządu województwa oraz ekspertami ze sfer nauki, praktyki i samorządów lokalnych. Zadaniem RGR będzie opiniowanie i rekomendowanie rozwiązań dla spornych kwestii związanych z sytuacjami konfliktowymi, wypracowywanie rekomendacji dotyczących zmian w prawie (Działanie 1.1) a także opiniowanie dokumentów, działań i projektów dotyczących tematyki uzdrawiskowej w regionie.

Oczekiwany rezultat: stałe monitorowanie i działanie na rzecz uzdrawisk dolnośląskich, wspólne rozwiązywanie sytuacji spornych i konfliktowych.

Zaangażowane podmioty: Marszałek Województwa, gminy uzdrowskie, przedsiębiorstwa uzdrowskie, eksperci naukowci.

Działanie 3.2: Budowa zintegrowanej i powszechnie dostępnej bazy informacji o uzdrowiskach i zasobach wód leczniczych Dolnego Śląska.

Docelowo działanie polegać będzie na zaprojektowaniu i wdrożeniu jednolitego systemu informacji o uzdrowiskach, w tym zwłaszcza o zasobach wód leczniczych i uwarunkowaniach zagospodarowania przestrzennego na Dolnym Śląsku, który stanowić będzie integralną część Dolnośląskiego Systemu Informacji Przestrzennej (DSIP). Moduł tematyczny o wodach leczniczych zostanie utworzony w oparciu o współpracę z instytucjami dokumentującymi zasoby i plany zagospodarowania przestrzennego w obszarach wrażliwych.

Oczekiwany efekt: świadomie podejmowane decyzje zarządcze i planistyczne uwzględniające ochronę zasobów wód leczniczych.

Zaangażowane podmioty: Instytut Rozwoju Terytorialnego, Geodeta Województwa, samorządy lokalne.

Działanie 3.3: Promowanie wyników projektów naukowych i badawczo-rozwojowych ukierunkowanych na budowę wiedzy i informacji o zasobach wód leczniczych oraz narzędzi wspomagania decyzyjnego

W województwie dolnośląskim wiele podmiotów realizuje projekty, inicjatywy i działania badawcze związane z problematyką uzdrowisk, w tym także dotyczące kwestii ochrony zasobów naturalnych. Działanie ma na celu wymianę informacji oraz promowanie i upowszechnianie wyników projektów i badań w celu lepszego przepływu wiedzy i kompetencji pomiędzy wszystkimi podmiotami zaangażowanymi w działalność w sferze uzdrowiskowej, a zwłaszcza wzmocnienie relacji na linii administracja – nauka.

Oczekiwany rezultat: poszerzenie bazy wiedzy, innowacyjnych rozwiązań i modeli zarządczych dotyczących problematyki uzdrowiskowej, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony zasobów.

Zaangażowane podmioty: wszystkie podmioty realizujące projekty i badania o tematyce uzdrowiskowej.

KIERUNEK 4: WSPIERANIE MIĘDZYINSTYTUCJONALNEJ I MIĘDZYSEKTOROWEJ WSPÓŁPRACY JAKO MECHANIZMU ZARZĄDZANIA ZASOBAMI NATURALNYMI UZDROWISK.

Działanie 4.1: Wzmocnienie integracji międzysektorowej na rzecz zrównoważonego zarządzania zasobami naturalnymi uzdrowisk.

Działanie skierowane jest na wspieranie konstruktywnego dialogu i stwarzanie warunków do wzajemnej współpracy pomiędzy sektorem samorządowym różnych szczebli, przedsiębiorstwami uzdrowiskowymi i jednostkami naukowo badawczymi oraz edukacyjnymi w celu wymiany i informacji oraz budowy zintegrowanego, opartego na wiedzy, systemu zarządzania zasobami naturalnymi uzdrowisk. Szczególnie istotne w ramach tego działania jest wspieranie wzajemnego zrozumienia i współpracy pomiędzy sektorem samorządów lokalnych a przedsiębiorstwami uzdrowiskowymi, a także aktywne włączenie jednostek badawczych i uczelni wyższych, które zapewnią wsparcie naukowe samorządom i przedsiębiorstwom przy realizowanych inwestycjach i przedsięwzięciach.

Oczekiwany rezultat: wzmocnienie poczucia wspólnej odpowiedzialności różnych podmiotów za ochronę i zrównoważone wykorzystanie zasobów, bardziej inkluzyjny i otwarty system podejmowania decyzji i zarządzania zasobami naturalnymi uzdrowisk.

Zaangażowane podmioty: samorządy lokalne gmin uzdrowiskowych, samorząd województwa, przedsiębiorstwa branży uzdrowiskowej, szkoły wyższe, sektor naukowo badawczy.

Działanie 4.2: Promowanie, w działaniach dotyczących ochrony zasobów, podejścia opartego o filozofię ponadgminnych obszarów funkcjonalnych.

Działanie będzie polegać na promowaniu funkcjonalnego, zintegrowanego i kompleksowego podejścia do ochrony zasobów naturalnych uzdrowisk poprzez system włączanie do współpracy z gminami i przedsiębiorstwami uzdrowiskowymi gmin sąsiadujących, zwłaszcza tych, których polityka przestrzenna i zamierzenia inwestycyjne mogą znacząco oddziaływać na zasoby naturalne uzdrowisk. Kluczowe dla tego działania będzie upowszechnianie wiedzy na temat specyfiki lokalnych układów hydrogeologicznych i wypracowanie mechanizmów ochrony wód leczniczych w układach ponadgminnych. Istotną rolę odegra promowanie filozofii obszarów funkcjonalnych w planowaniu przestrzennym województwa.

Oczekiwany rezultat: planowanie przestrzenne uwzględniające zintegrowaną ochronę najcenniejszych zasobów wód leczniczych na terenie województwa.

Zaangażowane podmioty: Gminy uzdrowiskowe, gminy sąsiednie, starostwa powiatowe, przedsiębiorstwa uzdrowiskowe, Urząd Marszałkowski i jego jednostki, w tym w szczególności Instytut Rozwoju Terytorialnego.

Działanie 4.3: Wspieranie współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej, ze szczególnym uwzględnieniem współpracy transgranicznej.

W ramach działania przewiduje się wspieranie zawiązywania współpracy horyzontalnej oraz sektorowej z partnerami spoza regionu w celu wymiany dobrych praktyk, opracowywania nowych innowacyjnych rozwiązań dotyczących zrównoważonego zarządzania zasobami uzdrowiskowymi, a także tworzenia sieci współpracy i wspólnej marki. Wspierane będą inicjatywy współpracy międzynarodowej ze szczególnym uwzględnieniem partnerstw transgranicznych z podmiotami z Republiki Czeskiej.

Oczekiwany rezultat: budowa i utrwalanie powiązań instytucjonalnych (w wymiarze międzyregionalnym i transgranicznym) a także aktywizacja w zakresie wymiany wiedzy, doświadczeń, sprawdzonych rozwiązań w dziedzinie ochrony i zarządzania zasobami naturalnymi uzdrowisk

Zaangażowane podmioty: wszystkie podmioty publiczne i niepubliczne powiązane pośrednio i bezpośrednio z sektorem uzdrowiskowym realizujące zadania z zakresu współpracy międzynarodowej.

Działanie 4.4: Wzmocnienie wiedzy, świadomości i wrażliwości społecznej na temat zasobów naturalnych uzdrowisk, w tym zwłaszcza podziemnych wód leczniczych a także ich dziedzictwa kultury.

Działanie ma na celu wspieranie projektów i przedsięwzięć edukacyjnych popularyzujących wiedzę na temat uzdrowisk, ich zasobów naturalnych i dziedzictwa kultury wśród społeczności

lokalnej i regionalnej. W ramach działania przewidywane jest wspieranie szkoleń, warsztatów, konferencji i innych form poszerzających wiedzę. Szczególne znaczenie odgrywać będą inicjatywy ukierunkowane na dostarczanie wiedzy popularnonaukowej na temat lokalnych zasobów, metod ich zagospodarowania i ochrony. Działanie to ma na celu nie tylko wzmacnianie tożsamości lokalnej i regionalnej, ale także wypracowanie społecznego zrozumienia dla mechanizmów zarządzania i gospodarowania w uzdrowiskach.

Oczekiwany rezultat: wzmocnienie tożsamości regionalnej i lokalnej oraz podniesienie poziomu społecznej świadomości na temat zasobów naturalnych i metod gospodarowania nimi.

Zaangażowane podmioty: wszystkie podmioty publiczne i niepubliczne powiązane pośrednio i bezpośrednio z sektorem uzdrowiskowym; instytucje edukacyjne, stowarzyszenia i organizacje społeczne, fundacje oraz placówki oświatowe.

KIERUNEK 5: BUDOWA MARKI I PROMOCJA UZDROWISK JAKO SPECJALIZACJI REGIONALNEJ

Działanie 5.1: Opracowanie programu budowy i promocji wspólnego, regionalnego produktu leczniczo-turystycznego pod nazwą „Dolnośląskie Zdroje”.

Celem działania jest opracowanie zasad programu, którego celem byłaby promocja szeroko pojętych uzdrowisk dolnośląskich (miejscowości, przedsiębiorstw, usług itp.) pod wspólną marką regionalną (np. Dolnośląskie Zdroje). W oparciu o tę markę prowadzone byłyby w przyszłości zintegrowane działania aktywnego marketingu zasobów, produktów i usług uzdrowiskowych regionu w powiązaniu z ofertą turystyczną,

Oczekiwany rezultat: uzdrowiska dolnośląskie stają się rozpoznawalną i docenianą marką regionalną, Dolny Śląsk wzmacnia pozycję wiodącego regionu uzdrowiskowego w kraju.

Zaangażowane podmioty: Urząd Marszałkowski, przedsiębiorstwa uzdrowiskowe, gminy uzdrowiskowe, organizacje turystyczne.

Działanie 5.2: Promowanie i aktywny marketing uzdrowisk województwa jako czynnika rozwoju gospodarczego Dolnego Śląska.

Działanie polegać będzie na wspieraniu wydarzeń o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym popularyzujących uzdrowiska i upowszechniających wiedzę o ich potencjale, zasobach i dziedzictwie (konferencje, wystawy, wykłady etc.). Podniesienie rangi imprez i wydarzeń promujących uzdrowiska dolnośląskie będzie realizowane także poprzez obejmowanie wydarzeń honorowym patronatem Marszałka Województwa Dolnośląskiego.

Oczekiwany rezultat: wzmocnienie rozpoznawalności i popularności uzdrowisk i miejscowości uzdrowiskowych Dolnego Śląska

Zaangażowane podmioty: samorząd województwa, samorzady gmin uzdrowiskowych, przedsiębiorstwa uzdrowiskowe.

Działanie 5.3: Ocena możliwości powołania na Dolnym Śląsku Instytutu Balneologii lub centrum kompetencji w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego.

Województwo dolnośląskie posiada niewątpliwy potencjał predestynujący je do powołania placówki naukowo badawczej i wdrożeniowej, dedykowanej balneologii. Składają się na niego m.in.: rozwinięta i działająca baza lecznictwa uzdrowiskowego, bogate zasoby wód leczniczych i potencjał uczelni dolnośląskich. Dyskusje na temat powołania Instytutu Balneologii były podejmowane w latach ubiegłych, jednak nie przyniosły realnego rezultatu. Działanie polegać będzie na wznowieniu multisektorowego dialogu na ten temat oraz oceny strategicznej możliwości i formuły dla ewentualnego powołania takiej instytucji.

Oczekiwany rezultat: stworzenie wiarygodnej bazy dla podjęcia decyzji na temat powołania Instytutu Balneologii na Dolnym Śląsku.

Zaangażowane podmioty: Urząd Marszałkowski, wszystkie podmioty publiczne i niepubliczne powiązane pośrednio i bezpośrednio z sektorem lecznictwa uzdrowiskowego, uczelnie wyższe.

WDRAŻANIE

Prezentowany Ramowy Plan Działania nie stanowi w formalnym znaczeniu dokumentu polityki województwa dolnośląskiego, jednak wpisuje się i wspiera cele strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030, w tym zwłaszcza:

Cel strategiczny 1: EFEKTYWNE WYKORZYSTANIE GOSPODARCZEGO POTENCJAŁU REGIONU, a w nim:

Cel operacyjny 1.1: Wspieranie endogenicznych potencjałów gospodarczych subregionów

Cel operacyjny 1.2: Wzmocnienie krajowej i europejskiej konkurencyjności regionu i jego marki

Cel operacyjny 1.3: Wzmacnianie innowacyjności, w tym ekoinnowacyjności regionu

oraz

Cel strategiczny 4: ODPOWIEDZIALNE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW I OCHRONA WALORÓW ŚRODOWISKA NATURALNEGO I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO, a w nim:

Cel operacyjny 4.2: Racjonalne wykorzystanie walorów i zasobów środowiska.

Zapisy Ramowego Planu Działania mogą stanowić podstawę do prowadzenia bardziej zintegrowanych i ukierunkowanych na wspólny cel działań w sferze zarządzania zasobami wód leczniczych i uzdrowiskami, prowadzonych zgodnie z kompetencjami, zarówno w ramach wydziałów, instytucji i jednostek podlegających Marszałkowi Województwa, jak też przez instytucje i podmioty działające w sferze gospodarki uzdrowiskowej i samorządów gmin uzdrowiskowych.

Realizacja prezentowanego Kierunkowego Planu Działania nie generuje, na obecnym etapie, kosztów i nie przewiduje się dla niej stworzenia osobnego budżetu. Wskazane działania mają w głównej mierze charakter miękkiej - koordynującej i porządkującej i w większości mogą wpisać się w codzienną praktykę działania zaangażowanych podmiotów i instytucji.

Należy także, w ramach obecnie obowiązujących narzędzi kształtowania polityki przestrzennej i środowiskowej wykorzystywać narzędzia i zasoby wiedzy stworzone w ramach projektu HealingPlaces.

Przewiduje się, że niektóre z działań mogą stanowić motywację do podjęcia starań o środki z budżetu Unii Europejskiej, zwłaszcza w ramach programów współpracy transgranicznej i międzynarodowej.

Wskazane jest, aby postulowana do utworzenia Regionalna Grupa Robocza (Działanie 3.1.) podjęła prace nad wieloletnią strategią rozwoju uzdrowisk dolnośląskich, której kluczowym elementem będzie ochrona i zrównoważone gospodarowanie zasobami wód leczniczych.